Dünyadan Çeviri

çeviri arşivi

Marcello Musto – Savaş ve Sol: İnişli Çıkışlı Bir Tarih Üzerine Düşünceler

Çeviren: S. Erdem Türközü

Savaşın iktisadî nedenleri

Siyaset bilimi savaş güdüsünün ardındaki ideolojik, siyasi, iktisadî ve hatta psikolojik motivasyonları araştırırken, sosyalist kuram kapitalizmin gelişimiyle savaşların yayılması arasındaki bağı vurgulayarak en ilgi çekici katkılarından birini yaptı.

Uluslararası Emekçiler Birliği'nin (1864-1872) tartışmalarında, başlıca liderlerinden biri olan César de Paepe, işçi hareketinin bu konudaki klasik konumlanışını formüle etti: yani, kapitalist üretim rejimi altında savaşlar kaçınılmazdır. Çağdaş toplumda savaşlar hükümdarların ya da diğer bireylerin hırslarından değil, egemen toplumsal-iktisadî modelden kaynaklanır (De Paepe, 2014a; 2014b; Musto, 2014). Sosyalist hareket, savaşın korkunç sonuçlarından en çok etkilenen kesimlerin hangileri olduğunu da gösterdi. Enternasyonal'in 1868'de yapılan kongresinde delegeler, egemen sınıfların ve onları temsil eden yönetimlerin kararlarının bedelini -ister galipler ister mağluplar arasında olsunlar-

iktisadî olarak ya da kendi kanlarıyla ödeyecek olanlar işçiler olduğu için, işçileri "tüm savaşların nihai olarak ortadan kaldırılmasını" takip etmeye çağıran bir önergeyi kabul etti. İşçi hareketi için ders, her savaşın "bir iç savaş" (Freymond, 1962: 403; Musto 2014: 49), işçiler arasında, onları hayatta kalmaları için gerekli araçlardan mahrum bırakan şiddetli bir çatışma olarak görülmesi gerektiği inancından kaynaklandı. Askere alınmaya direnerek ve grev eylemleri yaparak her türlü savaşa karşı kararlılıkla hareket etmeleri gerekti. Böylece enternasyonalizm, kapitalizmin ve dünya pazarında burjuva devletler arasındaki rekabetin sona ermesiyle birlikte savaşın altında yatan temel nedenleri ortadan kaldıracak olan gelecekteki toplumun temel noktası haline geldi.

Sosyalizmin öncülerinden Claude Henri de Saint-Simon, her ikisini de sınai üretimin temel ilerlemesinin önündeki engeller olarak görerek hem savaşa hem de toplumsal çatışmaya karşı kararlı bir duruş sergiledi. Karl Marx savaşa ilişkin -parçalı ve zaman zaman da çelişkili- görüşlerini hiçbir yazısında geliştirmedi; savaşa karşı takınılması gereken doğru tavra ilişkin kılavuz ilkeler ortaya koymadı. Karşıt kamplar arasında seçim yaptığında, değişmeyen tek şey, karşı devrimin ileri karakolu ve işçi sınıfının kurtuluşunun önündeki ana engellerden biri olarak gördüğü Çarlık Rusyası'na olan muhalefeti oldu. *Kapital*'de (1867) şiddetin iktisadî bir güç olduğunu, " yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesi" olduğunu savundu (Marx, 1996: 739). Ama savaşı toplumun devrimci dönüşümü için çok önemli bir kestirme yol olarak düşünmedi ve siyasi faaliyetinin temel amaçlarından biri işçileri uluslararası dayanışma ilkesine bağlamaktı. Friedrich Engels'in de savunduğu gibi, herhangi bir savaş patlak verdiğinde dış düşmanın propagandif icadının yol açacağı sınıf mücadelesinin sönümlenmesine karşı tek tek ülkelerde kararlılıkla hareket etmeliydi. Engels, işçi hareketinin liderlerine yazdığı çeşitli mektuplarda, yurtseverlik tuzağının ideolojik gücünü ve şovenizm dalgalarından kaynaklanan proleter devrimin gecikmesini vurguladı. Dahası, *Anti-Dühring*'de (1878), giderek daha ölümcül hale gelen silahların etkilerini analiz ettikten sonra, sosyalizmin görevinin "militarizmi ve tüm daimi orduları havaya uçurmak" olduğunu ilan etti (Engels, 1987: 158).

Engels için savaş o kadar önemli bir sorundu ki, son yazılarından birini bu konuya ayırdı. "Avrupa Silahsızlanabilir mi?" (1893) başlıklı yazısında, önceki yirmi beş yılda her büyük gücün askeri açıdan ve savaş hazırlıkları bakımından rakiplerini geride bırakmaya çalıştığını belirtti. Bu durum daha önce görülmemiş düzeyde silah üretimini beraberinde getirdi ve Eski Kıta'yı "dünyanın daha önce hiç görmediği türden bir yıkım savaşına" yaklaştırdı (Engels, 1990: 372). *Komünist Parti Manifestosu*'nun (1848) ortak yazarına göre, "Daimi ordular sistemi tüm Avrupa'da öyle uç noktalara taşınmıştır ki, ya askeri yük nedeniyle halklara iktisadî yıkım getirmeli ya da genel bir imha savaşına dönüşmelidir". Engels analizinde, daimi orduların dış askeri amaçlar kadar esas olarak iç siyasi amaçlar için de muhafaza edildiğini vurgulamayı unutmadı. Proletaryayı ve işçi mücadelelerini bastıracak güçleri güçlendirerek "dış düşmana karşı olduğu kadar iç düşmana karşı da koruma sağlamayı" amacını taşıdılar. Devlete asker sağlayarak ve vergiler yoluyla savaşın maliyetini herkesten çok halk katmanları ödediğinden, işçi hareketi "[askerlik] hizmet süresinin uluslararası anlaşmalarla kademeli olarak azaltılması" ve tek etkili "barış garantisi" olarak silahsızlanma için mücadele etmelidir (Engels, 1990: 371).

Sınamalar ve çöküş

Barış zamanındaki kuramsal bir tartışmanın, işçi hareketinin temsilcilerinin başlangıçta savaşa her türlü desteğe karşı çıktığı gerçek durumlarla yüzleşmek zorunda kaldığı çağın en önemli siyasi sorununa dönüşmesi çok uzun sürmedi. Sosyal Demokrat milletvekilleri Wilhelm Liebknecht ve August Bebel, 1870 Fransa-Prusya Savaşı'nda (Paris Komünü'nden önce) Bismarck Almanyası'nın ilhakçı hedeflerini kınadı ve savaş kredilerine karşı oy

kullandılar. "Savaşa devam etmek için ek finansman tasarısını reddetme" (Pelz, 2016: 50) kararları onlara vatana ihanetten iki yıl hapis cezası kazandırdı ama işçi sınıfına krizin üzerine inşa edilecek alternatif bir yol göstermeye yardımcı oldu.

Büyük Avrupalı güçler emperyalist yayılmalarını sürdürdükçe, savaş tartışması İkinci Enternasyonal (1889-1916) tartışmalarında giderek daha fazla ağırlık kazandı. Kuruluş kongresinde kabul edilen bir karar, barışı "işçilerin her türlü kurtuluşunun vazgeçilmez önkoşulu" olarak yüceltildi (Dominick 1982: 343). Burjuvazinin sözde barış siyasasıyla alay edildi ve bu siyasa "silahlı barış" olarak nitelendirildi. 1895 yılında Fransız Sosyalist Partisi (SFIO) lideri Jean Jaurès parlamentoda yaptığı konuşmada solun kaygılarını ünlü bir şekilde özetledi: "Şiddet yanlısı ve kaotik toplumunuz, barış istediğinde bile, görünürde sükunet halindeyken bile, tıpkı uyuyan bir bulutun fırtınayı taşıması gibi, savaşı içinde taşır" (Jaurès, 1982: 32).

Weltpolitik -İmparatorluk Almanyası'nın uluslararası arenada gücünü arttırmaya yönelik saldırgan siyasası- jeopolitik ortamı değiştirdikçe, anti-militarist ilkeler işçi hareketinde daha derin kökler saldı ve silahlı çatışmalarla ilgili tartışmaları etkiledi. Savaş artık sadece devrimci fırsatların önünü açmak ve sistemin çöküşünü hızlandırmak olarak görülmüyordu (1792 Devrimci Savaşı'ndan beri solda var olan bir fikir). Artık savaş, proletarya için açlık, yoksulluk ve işsizlik gibi vahim sonuçları nedeniyle bir tehlike olarak görülüyordu. Bu nedenle ilerici güçler için ciddi bir tehdit oluşturuyordu ve Karl Kautsky'nin *Toplumsal Devrim*'de (1902) yazdığı gibi, savaş durumunda "kendileri için gerekli olmayan görevlerle ağır bir şekilde yüklenecek" (Kautsky, 1904: 77) ve nihai zaferi yaklaştırmak yerine daha da uzaklaştıracaklardı.

İkinci Enternasyonal'in 1907'deki Stuttgart Kongresi'nde kabul edilen "Militarizm ve Uluslararası Çatışmalar Üzerine" başlıklı karar, işçi hareketinin ortak mirası haline gelmiş olan tüm belirleyici noktaları yeniden özetledi. Bunlar arasında askeri harcamaları arttıran bütçelere karşı oy, daimi ordulara karşı antipati ve halk milisleri sisteminin tercih edilmesi ve uluslararası çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi için tahkim mahkemeleri kurulması planına destek vardı. Gustave Hervé'nin önerdiği gibi her türlü savaşa karşı genel grevlere başvurulması, hazır bulunanların çoğunluğu tarafından fazla radikal ve fazla Maniheist bulunduğundan, bu önerinin dışında bırakıldı. Karar, Rosa Luxemburg, Vladimir Lenin ve Yulii Martov tarafından kaleme alınan ve "savaşın patlak vermesi halinde […] savaşın bir an önce sona erdirilmesi için müdahale etmek ve tüm güçleriyle savaşın yarattığı iktisadî ve siyasi krizden yararlanarak kitleleri harekete geçirmek ve böylece kapitalist sınıf egemenliğinin çöküşünü hızlandırmak [sosyalistlerin] görevidir" (Vv. Aa., 1972: 80) ifadesini içeren bir değişiklikle sona erdi. Ama bu, Almanya Sosyal Demokrat Partisi'ni (SPD) siyasi çizgisinde herhangi bir değişiklik yapmaya zorlamadığı için, onun temsilcileri de bu metin lehinde oy kullandı. Değiştirilmiş haliyle metin, İkinci Enternasyonal'in oybirliğiyle destek verdiği son savaş belgesi oldu.

Dünya pazarında kapitalist devletler arasındaki rekabetin daha da yoğunlaşması ve bir dizi uluslararası çatışmanın patlak vermesi, genel tabloyu daha da endişe verici hale getirdi. Jaurès'in *Yeni Ordu* (1911) adlı kitabının yayınlanması, dönemin bir başka ana temasının tartışılmasını teşvik etti: saldırı ve savunma savaşları arasındaki ayrım ve bir ülkenin bağımsızlığının tehdit edildiği durumlar da dahil olmak üzere ikincisine karşı alınacak tutum (bkz. Marcobelli, 2021: 155-227). Jaurès'e göre ordunun tek görevi, herhangi bir saldırıya ya da anlaşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözülmesini kabul etmeyen herhangi bir saldırgana karşı ulusu savunmak olmalıdır. Bu kategoriye giren tüm askeri eylemler meşru kabul edilmeliydi. Luxemburg'un bu konumlanışa yönelik açık görüşlü eleştirisi, "modern savaşlar gibi tarihsel görüngülerin 'adalet' kıstasıyla ya da kâğıt üzerindeki savunma ve saldırganlık şemasıyla ölçülemeyeceğine" işaret etti (Luxemburg, 1911). Ona göre, bir savaşın

gerçekten saldırı mı yoksa savunma amaçlı mı olduğunu ya da savaşı başlatan devletin kasıtlı olarak mı saldırmaya karar verdiğini yoksa kendisine karşı çıkan ülkenin benimsediği stratejiler nedeniyle buna mecbur mu kaldığını belirlemenin zorluğunu akılda tutmak gerekirdi. Bu nedenle bu ayrımın bir kenara bırakılması gerektiğini düşündü ve Jaurès'in "silahlı ulus" fikrini, sonuçta toplumda artan militarizasyonu körükleme eğiliminde olduğu gerekçesiyle eleştirdi.

Yıllar geçtikçe, İkinci Enternasyonal kendini barıştan yana bir eylem siyasına gitgide daha az adadı. Yeniden silahlanmaya ve savaş hazırlıklarına karşı muhalefeti fersizdi ve SPD'nin gitgide daha ılımlı ve daha yasalcı hale gelen kanadı, Almanya'da daha fazla siyasi özgürlük verilmesi karşılığında askeri kredilere -ve hatta sömürgeci genişlemeye- destek verdi. Gustav Noske, Henry Hyndman ve Arturo Labriola gibi önemli liderler ve seçkin kuramcılar bu konumlara ilk ulaşanlar arasındaydı. Daha sonra Alman Sosyal Demokratlarının, Fransız Sosyalistlerinin, İngiliz İşçi Partisi liderlerinin ve diğer Avrupalı reformistlerin çoğunluğu Birinci Dünya Savaşı'nı (1914-1918) destekledi. Bu gidişatın feci sonuçları oldu. "İlerlemenin faydaları"nın kapitalistlerin tekelinde olmaması gerektiği düşüncesiyle, işçi hareketi egemen sınıfların yayılmacı amaçlarını paylaşmaya başladı ve milliyetçi ideoloji tarafından bataklığa saplandı. İkinci Enternasyonal savaş karşısında tamamen güçsüz kaldı ve ana hedeflerinden biri olan barışın korunması konusunda başarısız oldu.

Zimmerwald Konferansı'nda (1915) Lenin ve diğer delegeler -aralarında nihai manifestoyu kaleme alan Leon Troçki de vardı- "savaş harcamalarının on yıllar boyunca halkların en iyi enerjilerini emeceğini, toplumsal gelişmeleri baltalayacağını ve her türlü ilerlemeyi engelleyeceğini" öngördü. Onların gözünde savaş, "yalnızca emekçi kitlelerin çıkarlarıyla değil […] insanlığın toplumsal varoluşunun ilk koşullarıyla bile uzlaşmaz hale gelen modern kapitalizmin çıplak biçimini" ortaya koydu (Vv. Aa., 1915). Bu uyarı, Kienthal Konferansı'nda (1916) tüm Avrupalı işçilere yapılan çağrı gibi, işçi hareketi içinde sadece bir azınlık tarafından dikkate alındı: "Hükümetleriniz ve onların gazeteleri size militarizmi öldürmek için savaşın sürdürülmesi gerektiğini söylüyor. Sizi kandırıyorlar! Savaş hiçbir zaman savaşı öldürmedi. Aksine, intikam duygularını ve isteklerini körükler. Bu şekilde sizi kurban etmek için damgalarken, sizi cehennemi bir çemberin içine hapsederler". Son olarak, uluslararası tahkim mahkemeleri çağrısında bulunan Stuttgart Kongresi'nin yaklaşımından kopan Kienthal'deki nihai belge, "burjuva pasifizminin yanılsamalarının" (Vv. Aa., 1977: 371) savaş sarmalını kesintiye uğratmayacağını ama halihazırdaki toplumsal-iktisadî sistemin korunmasına yardımcı olacağını ilan etti. Gelecekteki askeri çatışmaları önlemenin tek yolu halk kitlelerinin siyasi iktidarı ele geçirmesi ve kapitalist mülkiyeti devirmesiydi.

Rosa Luxemburg ve Vladimir Lenin savaşın en güçlü iki muhalifiydi. Luxemburg solun kuramsal anlayışını genişletti ve militarizmin nasıl devletin temel omurgası olduğunu gösterdi. Diğer komünist liderler arasında eşine az rastlanır bir inanç ve etkinlik sergileyerek, "Savaşa karşı savaş!" sloganının "işçi sınıfı siyasetinin temel taşı" haline gelmesi gerektiğini savundu. *Uluslararası Sosyal Demokrasinin Görevleri Üzerine Tezler*'de (1915) yazdığı gibi, İkinci Enternasyonal "tüm ülkelerdeki proletarya tarafından ortak bir taktik ve eylemi başaramadığı" için çökmüştü. O andan itibaren proletaryanın "ana hedefi" "savaşta olduğu gibi barışta da emperyalizmle mücadele etmek ve savaşları önlemek" olmalıydı (Luxemburg, 1915).

Sosyalizm ve Savaş'ta (1915) ve Birinci Dünya Savaşı sırasındaki diğer birçok yazısında, Lenin'in en büyük başarısı iki temel soruyu saptamaktı. Bunlardan ilki, burjuvazinin, gerçekte "yağma" savaşları olan (Lenin, 1971: 299-300) ve tek amacı hangi savaşçıların bu kez daha çok yabancı halkı ezeceğine ve kapitalizmin eşitsizliklerini arttıracağına karar vermek olan savaşlara "ilerici bir ulusal kurtuluş duygusu" atfetmeye çalıştığında "tarihsel tahrifat"la ilgiliydi. İkincisi, İkinci Enternasyonal tarafından kabul edilen kararlarda savaşı

"suç" olarak tanımlamalarına rağmen nihayetinde savaşın gerekçelerini onaylayan sosyal reformistlerin -ya da onun (1971: 306) deyimiyle "sosyal-şovenistlerin"- çelişkileri maskelemesiydi. "Anavatanı savunma" iddialarının ardında, bazı büyük güçlerin kendilerine verdiği "sömürgeleri yağmalama ve yabancı halkları ezme" hakkı yatıyordu. Savaşlar "ulusların varlığını" korumak için değil, çeşitli "emperyalist burjuvazilerin" "ayrıcalıklarını, tahakkümünü, yağmasını ve şiddetini savunmak" için yapılıyordu (Lenin, 1971: 307). Vatanseverliğe teslim olan sosyalistler, sınıf mücadelesinin yerine "kendi ulusal burjuvazilerinin diğer ülkeleri yağmalayarak elde ettiği kârlardan pay alma" iddiasını koydu. Buna göre Lenin (1971: 314), "savunma savaşları"ndan yanaydı -yani Jaurès tarzı Avrupa ülkelerinin ulusal savunmasından değil, "büyük köle sahibi güçler" tarafından "yağmalanan ve haklarından mahrum bırakılan" "ezilen ve boyun eğdirilen halkların" "haklı savaşlarından" yanaydı. Bu broşürün en ünlü tezi -devrimcilerin "emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürmeye" çalışması gerektiği (1971: 315)- gerçekten "kalıcı bir demokratik barış" isteyenlerin "hükümetlerine ve burjuvaziye karşı iç savaş" yürütmesi gerektiğini kastetti (1971: 315). Lenin, tarihin daha sonra kesin olmadığını göstereceği şeye -savaş zamanında tutarlı bir şekilde yürütülen herhangi bir sınıf mücadelesinin "kaçınılmaz olarak" kitleler arasında devrimci bir ruh yaratacağına- ikna olmuştu.

Sınır çizgileri

Birinci Dünya Savaşı sadece İkinci Enternasyonal'de değil, anarşist harekette de bölünmelere yol açtı. Kropotkin (1914: 76-77) savaşın patlak vermesinden kısa bir süre sonra yayınlanan bir makalesinde "insanlığın ilerlemesi fikrine değer veren herkesin görevinin Batı Avrupa'daki Alman istilasını ezmek olduğunu" yazdı. Birçok kişi tarafından hayatı boyunca uğruna mücadele ettiği ilkelerden vazgeçmek olarak görülen bu açıklama, işçi kitleleri tarafından dikkate alınmayan "savaşa karşı genel grev" sloganının ötesine geçme ve bir Alman zaferinin Avrupa siyasetinde yaratacağı genel gerilemeden kaçınma çabasıydı. Kropotkin'e göre, anti-militaristler hareketsiz kalırlarsa, işgalcilerin fetih planlarına dolaylı olarak yardımcı olacaklar ve ortaya çıkan engel, toplumsal bir devrim için mücadele edenler için aşılması daha da zor olacaktı.

İtalyan anarşist Errico Malatesta, Kropotkin'e verdiği bir yanıtta, pasifist olmamasına ve bir kurtuluş savaşında silahlanmanın meşru olduğunu düşünmesine rağmen, dünya savaşının -burjuva propagandasının iddia ettiği gibi- demokrasinin "ortak düşmanına karşı ortak iyi için" bir mücadele olmadığını, egemen sınıfın işçi kitlelerine boyun eğdirmesinin bir başka örneği olduğunu savundu. "Bir Alman zaferinin kesinlikle militarizmin zaferi ama aynı zamanda İtilaf devletlerinin zaferinin de Avrupa ve Asya'da Rusya-Britanya egemenliği" anlamına geleceğinin farkındaydı (Malatesta, 1993: 230).

On Altıların Manifestosu'nda Kropotkin (ve diğerleri, 1916) "tüm kurtuluş umutlarımızın yok edilmesini temsil eden bir saldırgana karşı direnme" gereğini savundu. Üçlü İtilaf'ın Almanya'ya karşı kazanacağı zafer daha az kötü olacak ve hâlihazırdaki özgürlüklere daha az zarar verecekti. Diğer taraftan, Malatesta ve Anarşist Enternasyonal'in (1915) savaş karşıtı manifestosunu imzalayan arkadaşları (1998: 388) şunu beyan etti: "Saldırı ve savunma savaşları arasında hiçbir ayrım yapılamaz". Dahası, "Savaşan taraflardan hiçbirinin uygarlık üzerinde hak iddia etmeye hakkı olmadığı gibi, hiçbirinin meşru müdafaa iddiasında bulunmaya da hakkı yoktur" diye eklediler. Birinci Dünya Savaşı'nın, çeşitli emperyalist güçlerin kapitalistleri arasında işçi sınıfı aleyhine yürütülen çatışmanın yeni bir bölümü olduğunda ısrar ettiler. Malatesta, Emma Goldman, Ferdinand Nieuwenhuis ve anarşist hareketin büyük çoğunluğu burjuva hükümetlerini desteklemenin affedilmez bir hata olacağına ikna olmuştu. Bunun yerine, amasız ve fakatsız, "ordu için ne bir adam ne de bir kuruş" sloganına bağlı kaldılar ve savaş arayışına dolaylı desteği bile kesin bir dille reddettiler.

Savaşa yönelik tutumlar feminist hareket içinde de tartışmalara yol açtı. Kadınların uzun süredir erkeklerin tekelinde olan işlerde -çok daha düşük ücretlerle, aşırı sömürü koşullarında- askere alınan erkeklerin yerini alma gereksinimi, yeni doğan süfrajet hareketinin önemli bir bölümünde şovenist ideolojinin yayılmasını teşvik etti. Hareketin bazı liderleri, kadınların silahlı kuvvetlere katılmasına izin veren yasalar için dilekçe verecek kadar ileri gitti. İkiyüzlü hükümetlerin ifşa edilmesi -ki bu hükümetler düşmanı kapıda bekleterek savaşı temel sosyal reformları geri almak için kullandı- dönemin başlıca kadın komünist liderlerinin en önemli başarılarından biriydi. Clara Zetkin, Alexandra Kollontai, Sylvia Pankhurst ve elbette Rosa Luxemburg, militarizme karşı mücadelenin ataerkilliğe karşı mücadele için ne kadar gerekli olduğunu sonraki kuşaklara gösterecek olan yola berrak ve cesur bir şekilde ilk çıkanlar arasındaydı. Daha sonra, savaşın reddi Uluslararası Kadınlar Günü'nün ayırt edici bir parçası haline geldi ve herhangi bir yeni çatışma patlak verdiğinde savaş bütçelerine karşı çıkılması uluslararası feminist hareketin birçok platformunda öne çıktı.

Amaç araçları haklı çıkarmaz ve yanlış araçlar amaca zarar verir

Sovyetler Birliği'nin doğuşundan sonra stratejik bir uçuruma dönüşen devrimciler ve reformistler arasındaki derin bölünme ve 1920'ler ve 1930'larda ideolojik dogmatizmin büyümesi, Komünist Enternasyonal (1919-1943) ile Avrupa Sosyalist ve Sosyal Demokrat partileri arasında militarizme karşı herhangi bir ittifakı dışladı. İşçi ve Sosyalist Enternasyonal'i (1923-1940) oluşturan partiler savaşı destekledikleri için komünistlerin gözünde tüm itibarlarını kaybetmişti. Leninist "emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürme" fikri, önde gelen siyasetçi ve kuramcıların "yeni bir 1914"ün kaçınılmaz olduğunu düşündüğü Moskova'da hâlâ geçerliydi. Her iki tarafta da, yeni bir savaşın başlamasının nasıl önleneceğinden çok, yeni bir savaş çıkarsa ne yapılacağı konuşuluyordu. Sloganlar ve ilke beyanları, olması beklenenlerden ve daha sonra siyasi eyleme dönüşenlerden önemli ölçüde farklıydı. Komünist kamptaki eleştirel sesler arasında, "barış için mücadele" sloganının savunucusu ve bunun "çağdaş dünyanın belirleyici sorunlarından biri" olduğuna daha fazla ikna olmuş Rus liderler arasında yer alan Nikolai Bukharin ve savaş tehdidinden tüm büyük güçlerin eşit derecede sorumlu olmadığını savunan ve buna karşı geniş bir halk cephesi oluşturmak için reformist partilerle yakınlaşmayı tercih eden Georgi Dimitrov vardı. Bu görüşlerin her ikisi de, kuramsal analizi güncellemekten uzak bir şekilde, savaş tehlikesinin tüm emperyalist güçlerde eşit derecede ve ayrım gözetmeksizin yerleşik olduğunu tekrarlayan Sovyet ortodoksisinin yazınıyla karşıtlık oluşturdu.

Mao Zedong'un (1966: 15) bu konudaki görüşleri oldukça farklıydı. Japon işgaline karşı kurtuluş hareketinin başındayken, *Sürümcemede Kalmış Savaş* (1938) adlı kitabında komünistlerin etkin bir biçimde katılması gereken "haklı savaş"ların "birçok şeyi dönüştürebilecek ya da dönüşümlerinin önünü açabilecek muazzam bir güce sahip olduğunu" yazdı (1966: 26-27). Bu nedenle Mao'nun (1966: 53) önerdiği strateji "haksız savaşa haklı savaşla karşı çıkmak" ve dahası "siyasi hedefe [ulaşılana] kadar savaşı sürdürmek"ti. "Devrimci savaşın her şeye kadir olduğuna" dair savı *Savaş ve Strateji Sorunları* (1938) kitabında tekrarlanır; burada "sadece silahla tüm dünyanın dönüştürülebileceğini" (1965: 219) ve "iktidarın silahlı güçle ele geçirilmesinin, sorunun savaşla çözülmesinin devrimin temel görevi ve en yüksek biçimi olduğunu" (1965: 225) savunur.

Avrupa'da, Nazi-Faşist cephenin içeride olduğu kadar dışarıda da tırmanan şiddeti ve İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) patlak vermesi, 1914-18 savaşından daha da kötü bir senaryo yarattı. Hitler'in birliklerinin 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırmasının ardından, Nazizmin yenilgisiyle sonuçlanan Büyük Vatanseverlik Savaşı, Rus ulusal birliğinde öylesine merkezi bir unsur haline geldi ki, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra da günümüze kadar sürdü.

Savaş sonrası dünyanın iki bloğa bölünmesiyle birlikte Joseph Stalin, uluslararası Komünist hareketin ana görevinin Sovyetler Birliği'ni korumak olduğunu öğretti. Doğu Avrupa'da sekiz ülkeden oluşan bir tampon bölge oluşturulması (Yugoslavya'nın ayrılmasından sonra yedi ülke) bu siyasanın temel direğiydi. Aynı dönemde Truman Doktrini yeni bir savaş türünün ortaya çıkışına işaret etti: Soğuk Savaş. Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan'daki anti-komünist güçlere verdiği destek, Marshall Planı (1948) ve NATO'nun kurulmasıyla (1949) Batı Avrupa'daki ilerici güçlerin ilerlemesinin önlenmesine katkıda bulundu. Sovyetler Birliği buna Varşova Paktı'yla (1955) karşılık verdi. Bu yapılanma, Hiroşima ve Nagazaki'nin taze hatırasına rağmen, nükleer bomba denemelerinin yaygınlaşmasını da içeren büyük bir silahlanma yarışına yol açtı.

1961'den itibaren Nikita Kruşçev'in liderliğinde Sovyetler Birliği "barış içinde bir arada yaşama" olarak bilinen yeni bir siyasi rotaya girdi. Müdahale etmeme ve ulusal egemenliğe saygının yanı sıra kapitalist ülkelerle iktisadî işbirliğine vurgu yapan bu dönüşün, üçüncü bir dünya savaşı tehlikesini (Küba füzeleri krizi 1962'de bunun bir olasılık olduğunu gösterdi) önlemeli ve savaşın kaçınılmaz olmadığı savını desteklemeliydi. Bununla beraber bu yapıcı işbirliği girişimi, "fiilen var olan sosyalizm" ülkelerine değil, yalnızca ABD'ye yönelikti. Sovyetler Birliği 1956'da Macaristan'daki bir isyanı bastırdı ve Batı Avrupa'nın Komünist partileri sosyalist bloğu korumak adına askeri müdahaleyi kınamak yerine haklı buldu. Örneğin İtalyan Komünist Partisi sekreteri Palmiro Togliatti, "hata yaptığında bile kendi tarafının yanında" olduğunu ilan etti (alıntı Vittoria, 2015: 219). Bu konumlanışı paylaşanların çoğu daha sonraki yıllarda Sovyet operasyonunun yıkıcı etkilerini anladıklarında bundan acı bir şekilde pişmanlık duydu.

Benzer olaylar 1968 yılında Çekoslovakya'da barış içinde bir arada yaşamanın zirvesinde gerçekleşti. Prag Baharı sırasında demokratikleşme ve iktisadî merkezsizleşme talepleriyle karşılaşan Sovyetler Birliği Komünist Partisi Politbürosu, oybirliğiyle yarım milyon asker ve binlerce tank gönderme kararı aldı. Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin 1968'deki kongresinde Leonid Brejnev, Varşova Paktı ülkelerinin "sınırlı egemenliği" olarak adlandırdığına atıfta bulunarak eylemi açıkladı: "Sosyalizme düşman güçler bir sosyalist ülkenin gelişimini kapitalizme doğru çevirmeye çalıştığında, bu sadece ilgili ülkenin sorunu değil, tüm sosyalist ülkelerin ortak sorunu ve kaygısı haline gelir". Bu demokrasi karşıtı mantığa göre, neyin "sosyalizm" olup olmadığının tanımı doğal olarak Sovyet liderlerinin keyfi kararına kalıyordu. Ama bu kez soldaki eleştirmenler daha açık sözlüydü ve hatta çoğunluğu temsil ediyordu. Sovyet eyleminin sadece Yeni Sol hareketler tarafından değil, Çinliler de dahil olmak üzere komünist partilerin çoğunluğu tarafından onaylanmadığı ifade edilse de, Ruslar geri adım atmadı ve "normalleşme" adını verdikleri bir süreç yürüttü. Sovyetler Birliği iktisadî kaynaklarının önemli bir kısmını askeri harcamalara ayırmaya devam etti ve bu da toplumda otoriter bir kültürün pekişmesine yardımcı oldu. Bu şekilde, Vietnam'daki savaşa karşı olağanüstü seferberliklerle daha da büyüyen barış hareketinin iyi niyetini sonsuza kadar kaybetti.

Sonraki on yılın en önemli savaşlarından biri Sovyetlerin Afganistan'ı işgaliyle başladı. Kızıl Ordu 1979'da yeniden Moskova'nın dış siyasasının önemli bir aracı haline geldi ve kendi "güvenlik bölgesi" olarak tanımladığı yere müdahale etme hakkını talep etmeye devam etti. Bu talihsiz karar, on yıldan fazla bir süreye yayılan, çok sayıda insanın ölümüne ve milyonlarca mültecinin ortaya çıkmasına neden olan yorucu bir maceraya dönüştü. Bu olay karşısında uluslararası Komünist hareket, Sovyetlerin Macaristan ve Çekoslovakya'yı işgalleri karşısında olduğundan çok daha az suskun kaldı. Yine de bu yeni savaş, uluslararası kamuoyunda "fiilen var olan sosyalizm"le barış ve militarizm karşıtlığına dayanan siyasi alternatif arasındaki bölünmeyi daha da net bir şekilde ortaya koydu.

Bir bütün olarak ele alındığında, bu askeri müdahaleler sadece genel bir silahlanmanın azaltılmasına değil, aynı zamanda sosyalizmin itibarsızlaştırılmasına ve küresel olarak zayıflatılmasına da hizmet etti. Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş'ın başlangıcından bu yana az ya da çok gizlice darbeleri destekleyen ve dünya çapında yirmiden fazla ülkede demokratik yollarla seçilmiş hükümetlerin devrilmesine yardımcı olan ABD'ninkinden farklı şekillerde hareket eden emperyal bir güç olarak görülmeye başlandı. Son olarak, 1977-1979 yıllarında Çin-Sovyet çatışması zemininde Kamboçya ile Vietnam ve Çin ile Vietnam arasında yaşanan "sosyalist savaşlar", "Marksist-Leninist" ideolojinin (Marx ve Engels tarafından atılan özgün temellerden zaten uzak olan) savaşı yalnızca kapitalizmin iktisadî dengesizliklerine bağlama kozunu ortadan kaldırdı.

Solda olmak savaşa karşı olmaktır

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ne diğer ülkelerin içişlerine müdahale miktarını azalttı ne de her halkın altında yaşayacağı siyasi rejimi seçme özgürlüğünü arttırdı. ABD'nin son yirmi beş yılda -BM yetkisi olmadan ve saçma bir şekilde "insani" olarak tanımlansa bile- yürüttüğü ve yeni çatışma biçimlerini, yasadışı yaptırımları ve siyasi, iktisadî ve medya koşullandırmalarını da ekleyebileceğimiz sayısız savaş, dünyanın iki süper güç arasında iki kutuplu bölünmesinin, "Yeni Dünya Düzeni"nin neoliberal mantrası tarafından vaat edilen özgürlük ve ilerleme çağına yol açmadığını gösterir. Bu bağlamda, bir zamanlar solun değerlerine sahip çıkan pek çok siyasi güç bir dizi savaşa katıldı. Kosova'dan Irak ve Afganistan'a -Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bu yana NATO tarafından yürütülen başlıca savaşlardan bahsetmek gerekirse- bu güçler her seferinde silahlı müdahaleye destek verdi ve kendilerini sağdan giderek daha az ayırt edilebilir hale getirdi.

Rusya-Ukrayna savaşı, solu bir kez daha bir ülkenin egemenliği saldırı altındayken nasıl tepki vermesi gerektiği ikilemiyle karşı karşıya bıraktı. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınamamak Venezuela hükümeti açısından siyasi bir hatadır ve ABD'nin gelecekte gerçekleştireceği olası saldırganlık eylemlerine yönelik kınamaların daha az inandırıcı görünmesine neden olur. Marx'ın 1860'ta Ferdinand Lassalle'a yazdığı gibi (Marx, 1985: 154; Musto, 2018: 132), "dış siyasada 'gerici' ve 'devrimci' gibi sloganlar kullanarak kazanılacak çok az şey olduğu" doğrudur -"öznel olarak gerici olanın dış siyasada nesnel olarak devrimci olduğu [kanıtlanabilir]". Ama sol güçler yirminci yüzyıldan "düşmanımın düşmanıyla" ittifak yapmanın, özellikle de günümüzde olduğu gibi ilerici cephenin siyasi olarak zayıf ve kuramsal olarak kafası karışık olduğu ve kitlesel seferberliklerin desteğinden yoksun olduğu durumlarda, genellikle ters tepen anlaşmalara yol açtığını öğrenmiş olmalıdır.

Lenin'in (1964b: 148) *Sosyalist Devrim ve Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*'ndaki sözlerini hatırlayalım: "Bir emperyalist güce karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelesinin, belirli koşullar altında, bir başka 'Büyük' Güç tarafından aynı derecede emperyalist çıkarları için kullanılabileceği gerçeği, sosyal demokrasiyi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanımaktan vazgeçirmek için daha fazla ağırlığa sahip olmamalıdır". Genellikle oyunda olan jeopolitik çıkarlar ve entrikaların ötesinde, sol güçler tarihsel olarak ulusal kendi kaderini tayin ilkesini destekledi ve tek tek devletlerin kendi sınırlarını halkın açık iradesi temelinde belirleme hakkını savundu. Sol, savaşlara ve "ilhak"lara karşı mücadele etti çünkü bunların egemen ulusun işçileriyle ezilen ulus arasında dramatik çatışmalara yol açtığının ve ezilen ulusun kendi burjuvazisiyle birleşerek birincisini düşman olarak görmesinin koşullarını yarattığının farkındadır. Lenin (1964a: 329-330), *Kendi Kaderini Tayin Hakkı Tartışmasının Sonuçları* (1916) adlı metninde, "sosyalist devrim Petrograd, Berlin ve Varşova'da zafere ulaşırsa, Polonya sosyalist hükümeti, Rus ve Alman sosyalist hükümetleri gibi, örneğin Ukraynalıları Polonya devletinin sınırları içinde 'zorla tutmaktan' vazgeçecektir" yazdı. O halde Vladimir Putin liderliğindeki milliyetçi hükümete neden farklı bir şey önerilsin?

Öte yandan, soldaki birçok kişi, yeni bir *Union Sacrée*'yi (1914'te, Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, hükümetin savaş tercihlerini desteklemeye karar veren Fransız sol güçlerinin feragatini selamlamak için kullanılan ifade) körükleyerek, doğrudan ya da dolaylı olarak ortak savaşçı olma cazibesine kapıldı. Bugün bu tür bir konumlanış, Atlantikçilik'le pasifizm arasındaki ayrımın giderek bulanıklaşmasına hizmet eder. Tarih, ilerici güçlerin savaşa karşı çıkmadıklarında, varoluş nedenlerinin önemli bir kısmını kaybettiklerini ve karşı kampın ideolojisini yuttuklarını gösterir. Bu durum, sol partiler hükümetteki varlıklarını siyasi eylemlerini ölçmenin temel yolu haline getirdiklerinde -İtalyan komünistlerinin Kosova ve Afganistan'daki NATO müdahalelerini desteklerken yaptıkları gibi ya da Ukrayna ordusuna silah gönderilmesi konusunda tüm İspanyol parlamento yelpazesinin oybirliğiyle oluşturduğu koroya katılan bugünkü Unidas Podemos'un büyük bir kısmının yaptığı gibi- gerçekleşir. Bu tür madun davranışlar geçmişte birçok kez cezalandırıldı; buna fırsat doğar doğmaz sandıkta cezalandırılmak da dahildir.

Bonapartizm demokrasi değildir

1850'lerde Marx, Kırım Savaşı üzerine günümüzle birçok ilginç ve faydalı paralellikler içeren parlak bir dizi makale kaleme aldı. "On sekizinci Yüzyıl Diplomasi Tarihinin Vahiyleri [*Revelations of the Diplomatic History of the 18th Century*] (1857) adlı makalesinde Marx (1986: 86), Rusya'yı birleştirdiği ve otokrasisinin temelini attığı düşünülen on beşinci yüzyılın büyük Moskovalı hükümdarından bahsederken şunları yazdı: "Sadece bir dizi ad ve tarihi diğerleriyle değiştirmek yeterlidir ve III. Ivan'ın […] siyasalarıyla bugünkü Rusya'nın siyasalarının sadece benzer değil, aynı olduğu ortaya çıkar". Bununla beraber *New-York Daily Tribune* için yazdığı bir yazıda, Rusya karşıtı koalisyonu yücelten liberal demokratlara karşı şunları yazdı: "Rusya'ya karşı savaşı özgürlük ve despotizm arasındaki bir savaş olarak tanımlamak bir hatadır. Böyle bir durumda, özgürlüğün bir Bonaparte tarafından temsil edilmeyeceği gerçeği bir yana, savaşın tüm açık amacı Viyana Antlaşmalarının -ulusların özgürlüğünü ve bağımsızlığını ortadan kaldıran antlaşmaların- […] sürdürülmesidir" (1980: 228). Bonaparte yerine Amerika Birleşik Devletleri'ni ve Viyana Antlaşmaları yerine NATO'yu koyarsak, bu gözlemler sanki bugün için yazılmış gibi görünür.

Hem Rus hem de Ukrayna milliyetçiliğine ve NATO'nun genişlemesine karşı çıkanların düşünceleri, siyasi kararsızlık kanıtı ya da kuramsal belirsizlik göstermez. Son haftalarda bir dizi uzman, çatışmanın kökenlerine ilişkin (Rus işgalinin barbarlığını hiçbir şekilde azaltmayan) açıklamalar yaptı ve savaşı olanaklı olan en kısa sürede sona erdirmenin ve en az sayıda kurban vermenin en etkili yolunun bağlantısızlık siyasasını önerenlerin konumlanışını ortaya koydu. Sorun, Hegel'in dünyevi çelişkilerin asıl gerçekliğini ele almaktan aciz olduğunu düşündüğü, soyut idealizme batmış "güzel ruhlar" gibi davranmak değildir. Aksine, sorun savaşın sınırsız genişlemesine karşı tek gerçek panzehire gerçeklik kazandırmaktır. Daha fazla askeri harcama ve daha fazla askere alma çağrısı yapan seslerin ya da Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Siyasası Yüksek Temsilcisi gibi Ukraynalılara "savaş için gerekli silahları" sağlamanın Avrupa'nın görevi olduğunu düşünenlerin sonu yoktur (Borrell, 2022). Ama bu tutumların aksine, iki kesin noktaya dayanan aralıksız bir diplomatik faaliyet sürdürmek gerekir: gerilimi azaltma ve bağımsız Ukrayna'nın tarafsızlığı.

Rusya'nın hamlelerinin ardından NATO'ya verilen desteğin artmasına rağmen, kamuoyunun dünyanın en büyük ve en saldırgan savaş makinesi olan NATO'yu küresel güvenlik sorunlarının çözümü olarak görmemesini sağlamak için daha fazla çalışmak gerekir. NATO'nun tehlikeli ve etkisiz bir örgüt olduğu, genişleme ve tek kutuplu hâkimiyet arayışıyla dünyada savaşa yol açan gerilimleri körüklemeye hizmet ettiği gösterilmelidir.

Sosyalizm ve Savaş'ta Lenin, Marxistlerin pasifistlerden ve anarşistlerden farklı olarak "her savaşı ayrı ayrı incelemeyi tarihsel olarak (Marx'ın diyalektik materyalizmi [sic!] açısından) gerekli gördüklerini" ileri sürdü. Devamında, şunu iddia etti: "Tarihte, kaçınılmaz olarak tüm savaşlara eşlik eden tüm dehşet, vahşet, sıkıntı ve acılara rağmen, ilerici olan, yani insanlığın gelişimine fayda sağlayan çok sayıda savaş olmuştur" (1971: 299). Bu geçmişte doğruysa, kitle imha silahlarının sürekli yayıldığı çağdaş toplumlarda bunu tekrarlamak dar görüşlülük olacaktır. Nadiren savaşlar -devrimlerle karıştırılmamalıdır- sosyalizm kuramcılarının umduğu demokratikleştirici etkiye sahipti. Gerçekten de, hem insan hayatına mal olmaları hem de üretici güçleri yok etmeleri nedeniyle devrimi gerçekleştirmenin en kötü yolu oldukları kanıtlandı. Gerçekten de savaşlar, genellikle işçi hareketini parçalayan milliyetçi duygularla birleşen bir şiddet ideolojisini yayar. Nadiren özyönetim ve doğrudan demokrasi pratiklerini destekler; bunun yerine otoriter kurumların gücünü arttırır. Bu, ılımlı solun da asla unutmaması gereken bir derstir.

Savaş Üzerine Düşünceler'in (1933) en verimli pasajlarından birinde Simone Weil (2021: 101) "bir devrimin savaştan kaçınmasının" mümkün olup olmadığını merak eder. Ona göre bu, "tüm umutları terk etmek" istemiyorsak sahip olduğumuz tek "zayıf olasılıktır". Devrimci savaş genellikle "devrimin mezarına" dönüşür çünkü "silahlı yurttaşlara bir kontrol aygıtı, polis baskısı, özel bir mahkeme ve firar cezası olmaksızın savaş yürütme araçları verilmez". Savaş, diğer tüm toplumsal görüngülerden daha fazla askeri, bürokratik ve polis aygıtını şişirir. "Bireyin devlet bürokrasisi önünde tamamen silinmesine yol açar". Dolayısıyla, "savaş derhal ve kalıcı olarak sona ermezse […] sonuç, Marx'ın deyimiyle, devlet aygıtını parçalamak yerine mükemmelleştiren devrimlerden biri olacaktır" ya da daha açık bir ifadeyle, "bastırmak istediğimiz rejimin başka bir biçim altında genişletilmesi anlamına bile gelecektir". O halde savaş durumunda, "kendimizin de çarklarını oluşturduğumuz askeri makinenin işleyişini engellemek ya da bu makinenin insan hayatlarını körü körüne ezmesine yardım etmek arasında seçim yapmalıyız" (2021: 101-102).

Sol için savaş, Clausewitz'in ünlü sözünü alıntılayacak olursak, "siyasetin başka araçlarla devamı" olamaz. Aslında, savaş yalnızca siyasetin başarısızlığını belgeler. Sol hegemonik olmak ve tarihini bugünün görevleri için kullanabildiğini göstermek istiyorsa, pankartlarına silinmeyecek şekilde "anti-militarizm" ve "Savaşa hayır!" kelimelerini yazmalıdır.

Kaynakça:

Adams MS (2019) Anarchism and the First World War. In: Levy C and Adams M (eds) The Palgrave Handbook of Anarchism. Cham: Palgrave Macmillan, pp. 389–407.

Borrell J (2022) It is a matter of life and death. So the EU will provide weapons for Ukraine's armed forces. The Guardian, 27 February, available at https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/feb/27/eu-will-provide-weapons-for-ukraine-josep-borrell (accessed 9 april 2022).

Carr EH (1964) Principles of Foreign Policy. In: Carr EH, Socialism in One Country. London: Palgrave Macmillan, vol. 3, part I, pp. 3-20.

Claudin F (1975) The Communist Movement: From Comintern to Cominform. New York, NJ: Monthly Review Press, 2 voll.

De Paepe C (2014a) Strike Against War. In: Musto M (ed.) Workers Unite! The International 150 Years Later. New York, NJ: Bloomsbury, p. 229.

De Paepe C (2014b) On the True causes of War. In: Musto M (ed.) Workers Unite! The International 150 Years Later. New York, NJ: Bloomsbury, pp. 230-31.

Dominick RH (1982) Wilhelm Liebknecht and the founding of the German Social Democratic party. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Engels F (1987) Anti-Dühring, In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 25, pp. 5-311.

Engels F (1990) Can Europe Disarm In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 27, pp. 367-393.

Freymond J (ed.) (1962) La première Internationale. Geneva: Droz, 1962, vol. I.

Hafner (2014) The Real Causes of the War. In: Musto M (ed.) Workers Unite! The International 150 Years Later. New York, NJ: Bloomsbury, pp. 233-234.

Jaurès J (1982) L'Armée nouvelle. Paris: Imprimerie nationale.

Kautsky K (1903) The Social Revolution. Chicago, IL: Charles Kerr & Co.

Kropotkin P (1914) A Letter on the Present War. Freedom, October, pp. 76–77.

Kropotkin P et al. (1916) The Manifesto of the Sixteen. Available at https://www.marxists.org/reference/archive/kropotkin-peter/1916/sixteen.htm (accessed 9 april 2022).

Lenin VI (1964a) Results of the Discussion on Self-Determination. In: Lenin V, Collected Works. Moscow: Progress Publishers, vol. 22, pp. 320-360.

Lenin VI (1964b) The Socialist Revolution and the Right of Nations to Self-Determination. In Lenin, Collected Works. Moscow: Progress Publishers, vol. 22, pp. 143-156.

Lenin VI (1971) Socialism and War. In: Lenin, Collected Works. Moscow: Progress Publishers, vol. 21, pp. 295-338.

Luxemburg R (1915) Theses on the Tasks of International Social-Democracy. Available at https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1915/xx/theses.htm (accessed 9 april 2022).

Malatesta, E (1993) Anarchists have forgotten their principles, 1914. In: Richards V (ed.) Malatesta: Life & Ideas. London: Freedom Press, pp. 227-231.

Malatesta, E et al (1998) Anti-War Manifesto, published as 'Malatesta, the Anarchist International and War'. In: Guérin D (ed.) No Gods, No Masters: An Anthology of Anarchism. Oakland: Ak Press, pp. 387–389.

Mao Tse-Tung (1965) Problems of War and Strategy. In: Mao Tse-Tung, Selected Works of Mao-Tse-Tung. Peking: Foreign Languages Press, vol. 2, pp. 219-235.

Mao Tse-Tung (1966) On Protracted War. Peking: Foreign Languages Press.

Marcobelli E (2021) Internationalism Toward Diplomatic Crisis: The Second International and French, German and Italian Socialists. London: Palgrave MacMillan.

Marx K (1980) Reorganization of the British War Administration. In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 13, pp. 227-233.

Marx K (1985) Karl Marx to Ferdinand Lassalle 2 June 1860. In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 41.

Marx K (1986) Revelations of the Diplomatic History of the 18th Century. In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 15, pp. 25-96.

Marx K (1996) Capital, Volume I. In: Marx Engels Collected Works. New York, NJ: International Publishers, vol. 35.

Marx K (2014) Resolutions of the Brussels Congress (1868). In: Musto M (ed.) Workers Unite! The International 150 Years Later. New York, NJ: Bloomsbury, pp 89-93.

Medvedev R (1989) Let History Judge: The Origins and Consequences of Stalinism. New York, NJ: Columbia University Press.

Musto M (2014) Introduction. In: Musto M (ed.) Workers Unite! The International 150 Years Later. New York, NJ: Bloomsbury, pp 1-68.

Musto M (2018), Another Marx: Early Manuscripts to the International, London: Bloomsbury.

Pelz WE. (ed.) (2016) Wilhelm Liebknecht and German Social Democracy: A Documentary History. Chicago, IL: Haymarket Books.

Robespierre M (1956) Textes choisis. Paris: Éditions Sociales, vol. I.

Rosa L (1911) L'Armée nouvelle de Jean Jaurès. Available at https://www.marxists.org/francais/luxembur/works/1911/06/armee.htm (accessed 9 april 2022).

Trotsky L (1971) The Struggle against Fascism in Germany. New York, NJ: Pathfinder Press.

Trotsky L (1971) The Third International after Lenin. New York, NJ: Pioneer Publishers.

Vittoria A (2015) Togliatti e gli intellettuali. La politica culturale dei comunisti italiani (1944-1964). Roma: Carocci.

Vv. Aa. (1915) The Zimmerwald Manifesto. In: Trotsky L, The War and the International. Available at https://www.marxists.org/archive/trotsky/1914/war/part3.htm#zimman- (accessed 9 april 2022).

Vv. Aa. (1972) International Socialist Congress at Stuttgart. In: Lenin VI, Collected Works. Moscow: Progress Publishers, vol. 13, pp. 75-81.

Vv. Aa. (1977) The Second International Socialist Conference at Kienthal. In: Lenin VI, Collected Work. Moscow: Progress Publishers, vol. 41, pp. 369-380.

Weil S (2021) Reflections on War. Journal of Continental Philosophy 2(1): 93-103.

Wright Mills C (1956) The Power Elite. Oxford: Oxford University Press.

Kaynak metin: https://marcellomusto.org/war-and-the-left-considerations-on-a-chequered-history-3/

04 Kasım 2023

Çeviri

“Marcello Musto – Savaş ve Sol: İnişli Çıkışlı Bir Tarih Üzerine Düşünceler” için bir yanıt

1. Geri bildirim: Marcello Musto – Savaş ve Sol: İnişli Çıkışlı Bir Tarih Üzerine Düşünceler | umutyasarozgen

WORDPRESS.COM İLE OLUŞTURULAN WEB SİTESİ.

YUKARI ↑